

Εργασία στο μάθημα της Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Ψυχολογίας στη σχολική κοινότητα

Διαπολιτισμική κοινωνική ψυχολογία: Η περίπτωση της Βουλγαρίας

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τμήμα Ψυχολογίας

Ζήκου Αγγελική – Αριθμός Μητρώου: ΣΧΨ1011912

Καράτζιου Χρυσσαυγή – Αριθμός Μητρώου: ΣΧΨ1011902

ΑΘΗΝΑ, 2019

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει προκύψει ύστερα από βιβλιογραφική διερεύνηση επιστημονικών συγγραμμάτων, άρθρων και επίσημων, στατιστικών στοιχείων. Κεντρικό θέμα αποτελεί η μελέτη των βασικών τομέων της Βουλγαρίας. Καταγράφονται πληροφορίες για την ιστορική αναδρομή, τα οικολογικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά, καθώς και τη σχέση της χώρας με τις μεταναστευτικές ροές και τη θρησκεία. Επιπλέον, επιδιώκεται η αποτύπωση της λειτουργίας του πολιτικού, οικονομικού και εκπαιδευτικού συστήματος και του συστήματος υγείας. Παρουσιάζεται η σημασία της οικογένειας, αναφορικά με τη δομή, τους ρόλους, τις λειτουργίες και τις αξίες της και εντοπίζεται ο ρόλος της γυναίκας στην αγορά εργασίας. Κύριος σκοπός είναι η διερεύνηση της δομής και λειτουργίας του βουλγαρικού λαού με στόχο την κατανόηση της συμπεριφοράς, των κινήτρων και του ευρύτερου πολιτισμού της βουλγαρικής μειονότητας που διαβιεί στην Ελλάδα. Η σημαντικότητα της εργασίας από πρακτικής πλευράς άπτεται στην αποτελεσματικότερη διαπολιτισμική ενσυναίσθηση των σχολικών ψυχολόγων απέναντι στους Βούλγαρους μαθητές και στις οικογένειές τους στα ελληνικά σχολεία, με απώτερο στόχο την ομαλή ένταξη και προσαρμογή τους τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Ιστορική αναδρομή

Η αρχαία ιστορία της Βουλγαρίας γνώρισε την παρουσία των Θρακών, των Ελλήνων και των Ρωμαίων και αργότερα τα εδάφη της περιήλθαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για πέντε σχεδόν αιώνες (Wikipedia, n.d.). Το ανεξάρτητο βουλγαρικό κράτος ιδρύθηκε το

1878, μετά την εθνική εξέγερση ενάντια στην Οθωμανική κυριαρχία (Krasteva & Marinova-Schmidt, 1996). Τα επόμενα χρόνια έζησε πολλές συγκρούσεις με τις γείτονες χώρες, ωθώντας την να συμμετέχει με την πλευρά των ηττημένων και στους δύο Παγκοσμίους Πολέμους (One World Nations, n.d.). Μετά το πέρας αυτών εγκαθιδρύεται ένα μονοκομματικό κομμουνιστικό καθεστώς. Το 1954 η Βουλγαρία γίνεται μέλος της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατικών - ΕΣΣΔ. Μεταρρυθμίσεις στη δημοκρατία πραγματοποιήθηκαν το 1989, με το Κομμουνιστικό Κόμμα να εγκαταλείπει το μονοπώλιο της εξουσίας και ένας συνασπισμός διαφόρων κομμάτων να αναλαμβάνει τα ηνία της νέας κυβέρνησης. Το 1991 υιοθετείται νέο δημοκρατικό σύνταγμα, κοινοβουλευτικής δημοκρατίας (British Broadcasting Corporation [BBC], 2018).

Οικολογικά χαρακτηριστικά

Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας (Ρεπούμπλικα Μπαλγκάρια) είναι χώρα της νοτιοανατολικής Ευρώπης και καταλαμβάνει τμήμα της Βαλκανικής χερσονήσου. Συνορεύει με πέντε χώρες, την Ελλάδα, την Τουρκία, τη Βόρεια Μακεδονία, τη Σερβία και τη Ρουμανία. Με συνολική έκταση 110.994 km² κατατάσσεται 164^η σε έκταση χώρα της Ευρώπης και 104^η μεγαλύτερη χώρα στον κόσμο (Wikipedia, n.d.). Το 30% καλύπτεται από ορεινές περιοχές και το υπόλοιπο αποτελείται από πεδιάδες, κοιλάδες και λόφους. Το κλίμα χαρακτηρίζεται ως εύκρατο ηπειρωτικό και μεσογειακό. Τα οικολογικά χαρακτηριστικά διαμορφώνουν συγκεκριμένους τύπους διαβίωσης, που παραμένουν αναλλοίωτοι για αιώνες (Krasteva & Marinova-Schmidt, 1996).

Δημογραφικά

Ο πληθυσμός της Βουλγαρίας το 1986 ανερχόταν σχεδόν στα 9.000.000, το 2001 στα 7.932.984, ενώ στη τελευταία απογραφή του 2018 ο πληθυσμός ανέρχεται στα 7.000.039 (Koytcheva & Philipov, 2008). Η δραματική μείωση του πληθυσμού ήταν αποτέλεσμα της πολιτικής και οικονομικής κρίσης και των μακροχρόνιων κυμάτων μετανάστευσης. Μέτρηση του 2011 αποδεικνύει πως η κυρίαρχη εθνικότητα είναι η βουλγαρική σε ποσοστό 76.9%, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό του πληθυσμού αποτελείται από 8% Τούρκους, 4.4% Ρουμάνους, 0.7% Ρώσους και Αρμένιους και 10% άγνωστης εθνικότητας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο πληθυσμός των Ρομά, που εκπροσωπεί περίπου το 9-11%, δε συμπεριλαμβάνεται στην απογραφή λόγω δυσκολίας ταυτοποίησής τους στο σύστημα. Η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού (73.7%) κατοικεί σε αστικές περιοχές, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό (26.3%) σε αγροτικές περιοχές. Σύμφωνα με τα πρόσφατα δεδομένα το ποσοστό των ανδρών ανέρχεται σε 3.3995.701 (48.5%), ενώ των γυναικών σε 3.604.338 (51.5%), με τη διαφορά αυτή να εξηγείται μέσω του προσδόκιμου ζωής του κάθε φύλου (71.5 έτη για τους άνδρες και 78.3 έτη για τις γυναίκες). Το 2018 το προσδόκιμο ζωής ήταν 74.8 χρόνια, το οποίο είναι το δεύτερο χαμηλότερο στην Ε.Ε. και σχεδόν 6 χρόνια χαμηλότερο από το μέσο προσδόκιμο ζωής σε ολόκληρη την Ε.Ε. Από τη δεκαετία του 1960 έως το 1995 παρατηρείται ραγδαία μείωση του αριθμού των γεννήσεων, με τον αριθμό να ανέρχεται σχεδόν στις 140.000 και σχεδόν 70.000 αντίστοιχα, ενώ το 1950 ο αριθμός αυτός άγγιζε τις 180.000. Από το 1995 μέχρι το 2018 παρατηρείται σταθερά χαμηλός αριθμός των γεννήσεων, με τον αριθμό αυτό να ανέρχεται το 2018 στις 62.197 (National Statistical Institute [NSI], 2019). Παραδοσιακά στη Βουλγαρία η γέννηση του πρώτου παιδιού συνέβαινε σε πολύ νεαρή ηλικία, συγκριτικά με τις Δυτικές χώρες (Μέσος Όρος ηλικίας μητέρων τα 22.0 έτη από το 1980-1994). Μια τάση ανόδου της ηλικίας αυτής

παρατηρείται από το 1995 μέχρι το 2003, με τον αριθμό να είχε φτάσει τα 24.3 έτη (Koytcheva & Philipov, 2008). Η πιο πρόσφατη μέτρηση του 2018 έδειξε αύξηση του Μ.Ο. ηλικίας στα 27.2 έτη. Έχει παρατηρηθεί αύξηση της απόκτησης παιδιού εκτός γάμου με το ποσοστό να ανέρχεται στο 58.6% (36.656) των συνολικών γεννήσεων το 2018 (NSI, 2019). Για μεγάλο χρονικό διάστημα η Βουλγαρία βρισκόταν ανάμεσα στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά αμβλώσεων στον κόσμο, ενώ από το 2000, για πρώτη φορά ο αριθμός των αμβλώσεων δεν ξεπερνά τον αριθμό των γεννήσεων. Παρόλα αυτά, ο αριθμός των αμβλώσεων παραμένει πολύ υψηλός (Koytcheva & Philipov, 2008).

Πολιτικό σύστημα

Η σημερινή πολιτική δομή της Βουλγαρίας χρονολογείται από την υιοθέτηση ενός δημοκρατικού συντάγματος (1991) και το πολίτευμα είναι κοινοβουλευτική δημοκρατία (Wikipedia, n.d.). Ο πρόεδρος είναι ο επικεφαλής του κράτους και ο πρωθυπουργός είναι ο γενικός διευθυντής και επικεφαλής της κυβέρνησης, ο οποίος έχει την ισχυρότερη εκτελεστική θέση. Τα μέλη της κυβέρνησης εκλέγονται από την Εθνοσυνέλευση, η οποία αποτελείται από 240 άμεσα εκλεγμένους αντιπροσώπους με τετραετή εντολή (Krasteva & Marinova-Schmidt, 1996). Το πολιτικό σύστημα έχει τρεις εξουσίες, τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική, με καθολική ψηφοφορία των πολιτών άνω των 18 ετών. Ο ενεργεία πρωθυπουργός της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας είναι ο Boyko Borisov, με το κόμμα GERB και τη θέση του πρόεδρου κατέχει ο Rumen Radev. Η Βουλγαρία αποτελεί μέλος των Ηνωμένων Εθνών (1955), του Οργανισμού για την ασφάλεια και τη συνεργασία στην Ευρώπη (1975), της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (1999), του NATO

(2004) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005) (Council of Ministers of the Republic of Bulgaria, n.d.).

Οικονομία

Πολιτικές και οικονομικές αλλαγές έλαβαν χώρα στη Βουλγαρία μετά την πτώση του Κομμουνισμού σε μάκρο και μικρο επίπεδο, την οποία συνόδευσαν οικονομικές κρίσεις. Οι ισχυρότεροι τομείς της οικονομίας είναι η βαριά βιομηχανία, η παραγωγή ενέργειας και η γεωργία. Η βιομηχανία αποτελείται από εργοστάσια παραγωγής ενέργειας, φυσικού αερίου, χημικών προϊόντων, πυρηνικών καυσίμων, εξευγενισμένου πετρελαίου, μετάλλων, ποτών και τροφίμων. Η Βουλγαρία εξάγει ρούχα, υποδήματα, ατσάλι, σίδηρο, καύσιμα, μηχανήματα και εξοπλισμό, κατά κύριο λόγο σε Ευρωπαϊκές χώρες (One World Nations, n.d.). Στα μέσα του 1997, η οικονομική κατάρρευση οδήγησε την κυβέρνηση να συνάψει συμφωνία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και έθεσε την οικονομία υπό τη λειτουργία ενός νομισματικού συμβουλίου (Koytcheva & Philipov, 2008). Η οικονομία ανέκαμψε σε μεγάλο βαθμό κατά τη διάρκεια μιας περιόδου ταχείας ανάπτυξης, με το ποσοστό της ανεργίας το 2018 να ανέρχεται στο 4.2% (58.2% άνδρες, 41.8% γυναίκες), αλλά ο μέσος μισθός παραμένει από τους χαμηλότερους στην Ε.Ε. (488 ευρώ το 2016). Το 2018 το 63.3% του πληθυσμού εργαζόταν στον τομέα των υπηρεσιών, το 30% στη βιομηχανία και το 6.7% στον αγροτικό τομέα, την αλιεία και τη δασοκομία (NSI, 2019). Η διαφθορά παραμένει ένα εμπόδιο για την οικονομική ανάπτυξη, με τη χώρα να κατατάσσεται στην 75^η θέση στο Δείκτη Αντίληψης για τη Διαφθορά, λόγω της πιο εύκολης νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η Βουλγαρία αποτελεί μια από τις κυριότερες πηγές εμπορίου λευκής σαρκός (sex trafficking) στην Ε.Ε., κυρίως παιδιών και γυναικών. Παρατηρείται, επίσης, το

φαινόμενο της καταναγκαστικής εργασίας ενηλίκων και παιδιών στους τομείς την γεωργίας, της οικοδομικής και άλλων υπηρεσιών. Η Βουλγαρία αποτελεί βασικό σημείο μεταφοράς ηρωίνης και κοκαΐνης από την Ευρώπη στην Ασία και την Αμερική.

Μετανάστευση

Ιστορικά η Βουλγαρία υπήρξε χώρα υποδοχής και εξαγωγής προσφύγων και μεταναστών. Από το 1990 έως το 2005 1.200.000 άνθρωποι, κυρίως νέοι ενήλικες, εγκατέλειψαν τη χώρα λόγω της οικονομικής κατάρρευσης (Wikipedia, n.d.). Πρόσφατα στοιχεία αποδεικνύουν πως 33.225 άνθρωποι, το 49.4% των οποίων ήταν 20-39 ετών, έφυγαν από τη Βουλγαρία με κατεύθυνση κυρίως τη Γερμανία (24.4%), το Ηνωμένο Βασίλειο (17.8%) και την Ιταλία (7.5%). Επιπλέον στοιχεία αναφέρουν ότι 29.559 άνθρωποι, εκ των οποίων το 35.5% ήταν 20-39 ετών, ήρθαν στη Βουλγαρία, ως επί το πλείστον από την Τουρκία (29.9%), τη Ρωσική Ομοσπονδία (11%) και τη Γερμανία (7.2%) (NSI, 2019). Επιπρόσθετη έρευνα έδειξε πως από την περίοδο 2015 έως 2019 οι εκτιμώμενοι πρόσφυγες και μετανάστες ανέρχονται σε 55.154, με την Βουλγαρία να αποτελεί κυρίως χώρα διέλευσης και όχι τόσο παραμονής (Central Intelligence Agency [CIA], 2019).

Η βουλγαρική κοινότητα στην Ελλάδα

Η Ελλάδα βρίσκεται στην τρίτη θέση ως μεταναστευτικός προορισμός για τους Βούλγαρους και η μετανάστευση προς αυτή έχει περάσει τέσσερα στάδια από το 1990 ως σήμερα. Η πρώτη περίοδος (1989-1996) χαρακτηρίζεται από εποχιακή μετανάστευση, με τις

επαγγελματικές επιλογές να αφορούν αγροτικές εργασίες και μικροεμπόριο στην Βόρεια Ελλάδα. Η δεύτερη περίοδος (1997-2001) σηματοδοτείται από το αποκορύφωμα της οικονομικής κρίσης του χειμώνα του 1997. Η τρίτη περίοδος (2001-2007) ορίζεται από την κατάργηση της θεώρησης εισόδου για τις χώρες της ζώνης Σένγκεν και την ένταξη της Βουλγαρίας στην Ε.Ε. Ως τέταρτη περίοδος θεωρείται η εποχή μετά το 2009, όταν δύο χρόνια μετά την ένταξη της Βουλγαρίας στην Ε.Ε., η Ελλάδα επέτρεψε την ελεύθερη πρόσβαση των Βουλγάρων πολιτών στην αγορά εργασίας. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ζούσαν και εργάζονταν στην Ελλάδα 23.147 Βούλγαροι πολίτες. Η γεωργία ήταν ο κλάδος με το υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης και με μικρή διαφορά ακολουθούσαν οι «λοιπές υπηρεσίες», στις οποίες συγκαταλέγονται η ιδιωτική παροχή οικιακών εργασιών, οι υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης και τρίτος κατά σειρά κλάδος είναι αυτός των κατασκευών. Σύμφωνα με στοιχεία του 2008, παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού των Βουλγάρων που ζούσαν στην Ελλάδα (συνολικά περίπου 40.000 άτομα), ενώ η απογραφή του 2011 αναφέρει 75.917 άτομα. Οι συνθήκες διαβίωσης και εγκατάστασης των μεταναστών διαφέρουν ανάλογα με το είδος της εργασίας τους. Η πλειοψηφία επιλέγει την ενοικίαση στέγης και τη συγκατοίκηση με την οικογένειά ή με φιλικά πρόσωπα, ενώ μεγάλο είναι το ποσοστό των γυναικών που φιλοξενείται στις οικίες των εργοδοτών τους, καθώς εργάζονται έως και σήμερα ως οικιακές βοηθοί. Οι Βούλγαροι γεωγραφικά είναι συγκεντρωμένοι στην Αττική, τα νοτιοδυτικά παράλια της Πελοποννήσου, την Κρήτη και ένας σταθερός αριθμός στην Κεντρική Μακεδονία που απασχολείται σε εποχιακές εργασίες. Σύμφωνα με εκτιμήσεις των βουλγαρικών συλλόγων, ο αριθμός των Βουλγάρων κυμαίνεται ανάμεσα σε 70.000 και 110.000 άτομα, από τα οποία τα 2/3 του μεταναστευτικού πληθυσμού είναι γυναίκες. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι υπηρεσίες ασφάλισης των δύο χωρών υποχρεούνται σε συνεργασία για την αμοιβαία αναγνώριση του χρόνου εργασίας και των σχετικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Αναφορικά με τις δράσεις της βουλγαρικής

κοινότητας στην Ελλάδα, υπάρχουν σύλλογοι που αναλαμβάνουν ποικίλες δραστηριότητες, όπως η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και η μετεκπαίδευση. Μετά το 2007 το ενδιαφέρον των συλλόγων μετατοπίζεται στην εκμάθηση της βουλγαρικής γλώσσας στα παιδιά, τη δημιουργία σχολείου και την εκμάθηση υπολογιστών και ξένων γλωσσών σε ανθρώπους τρίτης ηλικίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2008 αναγνωρίζεται από την πλευρά του ελληνικού κράτους η ανάγκη έκφρασης της πίστης των Βουλγάρων στη μητρική τους γλώσσα και ως συνέπεια ιδρύεται ο πρώτος βουλγαρικός ορθόδοξος ναός στην Αθήνα (Nikolova, 2009).

Εκπαιδευτικό σύστημα

Το κράτος παρέχει δωρεάν πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η εκπαιδευτική διαδικασία εκτείνεται σε 12 βαθμίδες, από τις οποίες οι οκτώ πρώτες είναι πρωτοβάθμιες και οι υπόλοιπες δευτεροβάθμιες. Τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διακρίνονται σε γενικά, ειδικά και τεχνικά – επαγγελματικά με εξειδίκευση σε συγκεκριμένο αντικείμενο. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι τετραετούς φοίτησης. Η ανώτατη εκπαίδευση περιλαμβάνει την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών (Master) και την απόκτηση διδακτορικού τίτλου σπουδών (PhD) (NSI, 2019).

Υγεία

Η Βουλγαρία έχει ένα καθολικό σύστημα υγείας που χρηματοδοτείται από φόρους και εισφορές. Το Εθνικό Ταμείο Ασφάλισης Υγείας (National Health Insurance Fund -

NHIF) πληρώνει ένα σταδιακά αυξανόμενο μέρος των εξόδων της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, με τη χώρα να κατατάσσεται στις χώρες της Ευρώπης που δαπανούν τα λιγότερα χρήματα για την υγεία (Organisation of Economic Co-operation and Development [OECD], 2017). Οι προβλεπόμενες δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης για το 2013 ανέρχονταν σε 4.1 % του ΑΕΠ. Ο αριθμός των ιατρών είναι πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ, με 181 γιατρούς ανά 100.000 ανθρώπους αλλά η κατανομή τους ανά ειδικότητα είναι άιση. Υπάρχει σοβαρή έλλειψη νοσοκόμων και άλλου ιατρικού προσωπικού, ενώ η ποιότητα των περισσότερων ιατρικών εγκαταστάσεων είναι κακή. Οι ελλείψεις προσωπικού σε ορισμένους τομείς είναι τόσο σοβαρές, ώστε οι ασθενείς καταφεύγουν να αναζητούν θεραπεία σε γειτονικές χώρες (Wikipedia, n.d.). Σύμφωνα με στοιχεία του 2014, στον ενήλικο πληθυσμό το ποσοστό καπνίσματος βρίσκονταν στο 28%, της υπερβολικής κατανάλωσης αλκοόλ στο 17% και της παχυσαρκίας στο 14% (OECD, 2017). Σημαντικά προβλήματα και βλάβες στην υγεία και την ευημερία του πληθυσμού προκαλούν η ρύπανση των εργοστασίων και των μεταλλουργικών εργασιών (Wikipedia, n.d.).

Οικογένεια

Η επιλογή συζύγου δεν παρουσιάζει περιορισμούς, όπως στο παρελθόν. Αναφορικά με την εξωγαμία, απαγορεύεται η σύναψη γάμου με συγγενείς πρώτου και δευτέρου βαθμού και με μέλη της οικογένειας του πνευματικού πατέρα. Ενώ παλαιότερα ο γάμος πραγματοποιούταν ύστερα από συμφωνία των πατέρων των δύο οικογενειών, πλέον τα άτομα επιλέγουν αυτοβούλως τον/την σύζυγο, δίχως τη συγκατάθεση των γονέων. Παραδόσεις του παρελθόντος υπαγόρευαν την οικονομική ενίσχυση του ζευγαριού που επρόκειτο να παντρευτεί (Krasteva & Marinova-Schmidt, 1996).

Οικογενειακή δομή

Η παραδοσιακή, αγροτική οικογένεια (zadruga) της Βουλγαρίας ήταν εκτεταμένη και περιελάμβανε 2-4 οικογένειες, τριών ή περισσότερων γενεών. Ο βασικός πυρήνας ήταν οι γονείς και οι οικογένειες των παντρεμένων γιων (γραμμική οικογένεια). Το ένα τρίτο του συνόλου των νοικοκυριών είναι μονομελή (Krasteva & Marinova-Schmidt, 1996).

Οικογενειακοί ρόλοι και λειτουργίες

Το πρότυπο της παραδοσιακής, εκτεταμένης οικογένειας ήταν διαδεδομένο μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ενώ στις μη αστικές περιοχές μέχρι τη δεκαετία του 1960. Κύριο χαρακτηριστικό αποτελούσε ο καθοδηγητικός ρόλος των πατρικών γονέων. Πιο συγκεκριμένα, ο ρόλος του πατέρα ήταν εκείνος του κυρίαρχου, του αρχηγού της οικογένειας, του συντονιστή των οικονομικών και των εργασιών του σπιτιού, επιβάλλοντας καθήκοντα και αποφασίζοντας για τη ζωή των υπόλοιπων μελών. Από την άλλη, ο ρόλος της μητέρας ήταν δεύτερος ιεραρχικά και χαρακτηριζόταν από σεμνότητα, υπακοή και υπευθυνότητα για τις οικιακές εργασίες και την ανατροφή των παιδιών. Η γυναίκα παραδοσιακά δεν είχε δικαίωμα στην πατρική περιουσία. Ο ρόλος των παιδιών ήταν να επιδεικνύουν σεβασμό και υπακοή στους γονείς και τους ενήλικες και να βοηθούν στις υποχρεώσεις του σπιτιού, ενώ μετά το θάνατο του πατέρα τα ηνία αναλάμβανε ο μεγαλύτερος γιος της οικογένειας (Krasteva & Marinova-Schmidt, 1996).

Οικογενειακές αξίες

Η οικογένεια καταλαμβάνει την πρώτη θέση στις αξίες των Βουλγάρων, με τις άλλες δύο να είναι η υγεία και τα «καλά» παιδιά. Πολλές παραδοσιακές αξίες δεν απορρίπτονται από τους νέους Βούλγαρους, πλην όμως των ιεραρχικών ρόλων των γονέων και της υποδεέστερης θέσης της μητέρας (Krasteva & Marinova-Schmidt, 1996).

Η μετάβαση από τις απολυταρχικές κοινωνικές δομές στις δημοκρατικές, είχε αντίκτυπο και στην οικογένεια, με τις παραδοσιακές οικογενειακές μορφές και συμπεριφορές να αντικαθίστανται από νέες (Krasteva & Marinova-Schmidt, 1996).

Γάμοι-Διαζύγια

Το ποσοστό των γάμων στη Βουλγαρία το 2018 ανήλθε στο 4.1% (ανά 1.000 κατοίκους) με τη μέση διάρκεια ενός γάμου να είναι τα 15.9 χρόνια. Ο μέσος όρος ηλικίας γάμου των ανδρών είναι 31.7 χρόνια και των γυναικών 28.7 χρόνια. Παρατηρείται αύξηση των διαζυγίων το 2018 συγκριτικά με το 2017, με τον αριθμό να ανέρχεται στα 10.596 και 10.411 αντίστοιχα (NSI, 2019).

Ο ρόλος της γυναίκας στην αγορά εργασίας

Από το 1989, οι όροι πληρωμής καθίστανται δυνατοί επειδή το βουλγαρικό εργατικό δίκαιο δεν περιλαμβάνει διατάξεις ενάντια στη διάκριση των φύλων και η κοινωνία

γενικότερα δε δείχνει ευαισθησία σε αυτό το ζήτημα. Σε γενικές γραμμές, οι γυναίκες ωθούνται σε επαγγέλματα χειρωνακτικά, μονότονα και ανεπιθύμητα. Συν τοις άλλοις, οι γυναίκες τείνουν να βρίσκονται χαμηλότερα στην ιεραρχία, να λαμβάνουν μικρότερες αμοιβές και να έχουν λιγότερες ευκαιρίες προαγωγής (Yordanova & Tarrazon, 2010).

Θρησκεία

Το Σύνταγμα ορίζει τη Βουλγαρία ως κοσμικό κράτος με εγγυημένη τη θρησκευτική ελευθερία, αλλά χαρακτηρίζει την Ορθοδοξία ως «παραδοσιακή» θρησκεία. Η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει συμβάλλει καθοριστικά στη διατήρηση της βουλγαρικής γλώσσας, εθνικής ταυτότητας και αξιών (Krasteva & Marinova-Schmidt, 1996). Το 76% του πληθυσμού είναι Ανατολικοί Ορθόδοξοι Χριστιανοί, το 10% Μουσουλμάνοι, το 1% Προτεστάντες και το 1% Καθολικοί (NSI, 2011).

Επίλογος

Συγκεφαλαιωτικά, κάνοντας μια αναδρομή στο παρελθόν, γίνεται αντιληπτή η παραχώδης ιστορική διαδρομή της Βουλγαρίας, η οποία έχει γνωρίσει κυριαρχίες, Παγκοσμίους Πολέμους και εναλλαγές πολιτικών καθεστώτων. Βρισκόμενη στο βαλκανικό σταυροδρόμι, η επαφή της με τη μετανάστευση ως χώρα υποδοχής και εξαγωγής μεταναστών και προσφύγων, ήταν καίριας σημασίας. Διαμόρφωσε τον εθνικό ιστό επηρεάζοντας τα δημογραφικά της χαρακτηριστικά από κοινού με κοινωνικο-πολιτικο-οικονομικούς παράγοντες. Οι προσπάθειες εξυγίανσης της οικονομίας φαίνεται πως δεν έχουν πρακτικό

αντίκρισμα, με τις χαμηλές απολαβές να κυριαρχούν και την παραοικονομία να ακμάζει. Αναφορικά με τα δημόσια συστήματα υγείας και παιδείας, στο μεν πρώτο εντοπίζονται σοβαρές ελλείψεις, ενώ το δεύτερο παρέχεται δωρεάν για τα επίπεδα της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η οικογένεια καταλαμβάνει την πρώτη θέση στο αξιακό σύστημα των Βούλγαρων, λαμβάνοντας διαφορετική μορφή στο πέρασμα των ετών. Η παραδοσιακή εκτεταμένη μορφή της, με άνισους ενδοοικογενειακούς και φυλετικούς ρόλους εις βάρος των γυναικών, έχει δώσει τη σειρά της σε μια περισσότερο δυτικοποιημένη δομή και οργάνωση, διατηρώντας τις σταθερές αξίες του παρελθόντος και εγκολπώντας τις νεότερες εξελίξεις.

Βιβλιογραφία

British Broadcasting Corporation [BBC]. (2018). *Bulgaria Country Profile*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-17202996>

Central Intelligence Agency [CIA]. (2019). The World Factbook. *Europe: Bulgaria*. Retrieved from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bu.html>

Council of Ministers of the Republic of Bulgaria. (n.d.). *History*. Retrieved from <http://www.gov.bg/en>

Dimitrov, B. (1994). *Bulgaria: illustrated history*. Borina.

Georgas, J., Berry, J. W., Van de Vijver, F. J., Kagitçibasi, Ç., & Poortinga, Y. H. (Eds.). (2006). *Families across cultures: A 30-nation psychological study*. Cambridge University Press.

Koytcheva, E., & Philipov, D. (2008). Bulgaria: Ethnic differentials in rapidly declining fertility. *Demographic Research*, 19, 361-402.

National Statistical Institute [NSI]. (2019). *Education in the Republic of Bulgaria*. Retrieved from <https://www.nsi.bg/en>

National Statistical Institute [NSI]. (2018). *Population and Demographic Processes*. Retrieved from <https://www.nsi.bg/en>

National health insurance fund. (n.d.). *Healthcare in Bulgaria*. Retrieved from <http://www.en.nhif.bg/page/healthcare-in-bulgaria>

Nikolova M. (2009). *Βουλγαρική μετανάστευση στην Ελλάδα: Έρευνα*. Ανακτήθηκε από <http://www.eliamep.gr/topics/migration/>

One world nations online. (n.d.). *Bulgaria*. Retrieved from
<https://www.nationsonline.org/oneworld/bulgaria.html>

Wikipedia. (n.d.). *Βουλγαρία*. Ανακτήθηκε από
<https://el.wikipedia.org/wiki/Βουλγαρία>